

הרב איתם הנקין

גדרי האיסור בדלת השמלית ושאר חיישנים בשבת - תגובה

בגיליון 104 של אמונת עתיך (תשע"ד, עמ' 54-65) נתפרסם מאמרם של הרב דרור פיקסלר והרב אלי רייף שליט"א, ובאו בהסכמת רבם הג"ר נחום אליעזר רבינוביץ שליט"א (שם עמ' 66-68). במאמרם עסקו בגדרים ההלכתיים של חיישנים אלקטרוניים לעניין השימוש בהם בשבת, כגון מעבר בדלת אוטומטית. אמנם עצם הדיון אינו חדש כל כך, וכבר לפני כחמישים שנה החלו הפוסקים לדון בדלת המופעלת על ידי חישן פוטו-אלקטרי וכיוצא בזאת¹. והגם שבינתיים נעשו שכלולים טכנולוגיים למיניהם², גלוי וידוע שרוב-ככל הפוסקים בדור האחרון לא חילקו בין נידון זה לבין שאר מכשירי חשמל לעניין הפעלתם בשבת; ואנן סהדי שהפעלת חיישנים אלקטרוניים כגון בפתיחת דלת אוטומטית מוחזקת לאיסור ברור, וכפי ההוראה זה מכבר בספר 'שמירת שבת כהלכתה'³. לפיכך נקיטנא בשיפולי גלימייהו דרבנן (ובהסכמת אמו"ר, הג"ר יהודה הרצל הנקין שליט"א) ואכתוב את הנראה לענ"ד בטעם ההלכה שאין חילוק בין הפעלת מכשיר חשמלי על ידי חיישנים כהאי גוונא לבין הפעלתו בידיים.

א. הפעלת מכשיר על ידי חישן

תורף דברי הגרנ"א רבינוביץ שליט"א ותלמידיו הוא בשני עניינים: 1. שדרך פעולת החיישנים האוטומטיים שונה במהותה משאר הדרכים להפעלת מכשירי חשמל. 2. שפעולה הנעשית על ידי הליכת האדם כדרכו הרגילה - 'לפי תומו' - אינה יכולה להיחשב מלאכה.

1. שמירת שבת כהלכתה, מהדורה ראשונה, פרק יח סעיף נא; יסודי ישורון, ח"ה עמ' קס-קסא; וראו במפתח לספר החשמל בהלכה כרך ב, ערך תא פוטו אלקטרי; (אמנם לא הצלחתי למצוא את המצוטט שם בשם ספר שערים המצוינים בהלכה).
2. שאף הם כבר נידונו על פי רוב, ראו שו"ת מעשה חושב, ח"א סי' יב (לעניין חישן אלקטרו-מגנטי או אינפרה-אדום), ובספרו של פרופ' ר' זאב לב ז"ל, מערכי לב, עמ' שפז-שפח ועוד. בנוגע לכך יש להעיר שלא לכל פרט של מידע טכני או מדעי יש בהכרח משמעות להלכה; וכדברי הגרש"ז אויערבך, שו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' יא אות ב, וכן סי' יב אות ג, שאף על פי שהחשמל הארצי הוא זרם חילופין המתהפך חמישים פעמים בשנייה, 'מסתבר שאנו אין לנו אלא מה שעניינו רואות', שלפי השגת חושנינו ומראה עינינו הזרם רציף לחלוטין, ולכן אי אפשר לדונו כמתחדש. ודון מינה להכא.
3. שמירת שבת כהלכתה, פרק כג סעיף נג (במהדורה הרגילה, ובחדשה סעיף סב, עיינו שם עוד). ראו גם מנחת אהבה, ח"א פרק כד סעיף יז; וילקוט יוסף, שבת ח"ג סי' שיח סעיף כח.

בעניין הראשון, לא זכיתי להבין את עצם הטענה על דרך פעולת החיישנים, שאין מדובר כאן במנגנון שהאדם מפעיל בעצמו אלא במנגנון המפעיל את עצמו ורק משתמש באדם כדי לתזמן את ההפעלה. כלום אפשר לראות במכשיר חשמל אישיות אוטונומית שפעולותיה יהיו מיוחסות אליה בלבד ולא לאדם הפועל עליה? אולם מעבר לכך, לענ"ד אין לתיאור הדרך של פעולת החיישנים משמעות להלכה. בגדר דין 'פסיק רישא', כתב הרמב"ם בריש הלכות שבת (פ"א ה"ו - נידון מצד אחר במאמר הנ"ל):

עשה מעשה ונעשית בגללו מלאכה שודאי תיעשה בשביל אותו מעשה, אף על פי

שלא נתכוין לה - חייב, שהדבר ידוע שאי אפשר שלא תיעשה אותה מלאכה.

כלומר, סיבת איסור 'פסיק רישא' היא שברור לחלוטין שהמלאכה המסוימת עתידה להיעשות יחד עם הפעולה הנעשית, ולכן הן נחשבות כמלאכה אחת ונידונות יחד. והנה אין בדברי הרמב"ם הללו שום רמז לכך שאנחנו צריכים לחקור אחר גורם הסיבתיות שבין שתי הפעולות, מדוע במציאות הן כרוכות זו בזו - אלא העיקר שכך היא המציאות, שבעשיית האחת תיעשה 'בגללה' גם השנייה. ממילא, למשל לו יצויר שיש בחדר השירותים מתקן, שבכל פעם שנוטלים מגבת מן המתלה נדלקת נורת הלהט שבתקרה, הרי זה 'פסיק רישא' גמור, שהרי זה ידוע וודאי שאי אפשר שלא תיעשה מלאכה זו כשנוטלים את המגבת. כפי העולה מדברי הרמב"ם, אין זה משנה לענייננו אם המתקן שמפעיל את הנורה עובד באמצעות קפיץ מכני או על ידי חישן הרגיש לאור או בכל אופן אחר. כך או כך הרי זה 'פסיק רישא', שלא נותר אלא לדון בו אם 'ניחא ליה' אם לאו (וכמובן אם הוא דאורייתא או דרבנן). יתר על כן, לענ"ד דווקא לפי טענת הרב פיקסלר והרב רייף, לא מובן מהו החידוש הגדול שבחיישנים המודרניים לעומת מנגנונים ישנים יותר - ובראשם התרמוסטט הפשוט והמוכר, שמתזמן את הפעלת מדחסי המקררים. אף התרמוסטט, שכבר נידון בפוסקים מזה כשמונים שנה, אינו אלא סוג של חישן אוטומטי לענייננו, שהרי גם את דרך הפעלתו אפשר לתאר באותו אופן, ש'בעצם אין האדם פועל עליו אלא הוא פועל על האדם'. הוא 'חש מעצמו' בשינויי הטמפרטורה שנגרמו בסביבתו, ומגיב להם בהפעלת המערכת לבדו, בלא מגע יד אדם. אף על פי כן, מדברי כל הפוסקים שהתירו את פתיחת המקרר בשבת, ברור כי אילו הייתה המציאות כזו שבכל פעם שנפתחת הדלת מופעל מייד מנוע המקרר (לצורך העניין - במקרה של חישן רגיש יותר) היה בפתיחתה איסור גמור. רק משום שאין זה כך, דנו להיתר, על פי גדרי 'גרמא' ו'ספק פסיק רישא' וכו'. ולפי מה שכתבנו לעיל, מובן היטב מדוע לא הוצרכו האוסרים והמתירים גם יחד לחקור אחר מהות המנגנון שמפעיל את התרמוסטט (מעבר להבנה בסיסית של דרך פעולתו); ומדוע לא העלו על דעתם לטעון שכאילו מדובר במערכת אוטונומית שפעולותיה מיוחסות לה עצמה ולא לאדם המשפיע עליה.

ב. הפעלת מכשיר על ידי הליכה

נמצא אפוא כי דרך פעולתם של החיישנים המודרניים אינה מעלה ואינה מורידה לגבי שאלת איסורם מצד 'פסיק רישא'; ולא נותר אלא לדון האם בצורת השימוש בהם יש גדר

'עשה מעשה' (כלשון הרמב"ם), שבלעדיו אין תחילת דיון ב'פסיק רישא'. אכן, זוהי כאמור הטענה השנייה, שאין חלות איסור על הפעלת דלת חשמלית (למשל) באמצעות חיישן, מפני שהאדם בסך הכול הולך לפי תומו, ואין כאן 'עשה מעשה'⁴. אמנם גם את הטענה הזו לא זכיתי להבין, כי בשונה מעניינו של מקרר (או המתקן של המגבת שתואר לעיל), הרי במקרה של דלת חשמלית, האדם מתכוון לפתיחתה במישרין, וזו תכלית מעשהו. אין דרכו של אדם ללכת לתוך קירות זכוכית, אלא הוא יודע שעל ידי הילוכו תיפתח הדלת בעזרת החיישן, וזה רצונו וכוונתו ומטרת הילוכו לכיוונה. ומעשים שבכל יום הם שאנשים המתקרבים לדלת אוטומטית ועדיין אינה נפתחת, זזים אנה ואנה כדי להפעיל את מנגנון הפתיחה. וכמובן, אם החיישן מקולקל הם נעצרים ואינם מוסיפים ללכת. ממילא אי אפשר לומר שאין כאן 'עשה מעשה', כי לעניין זה פשיטא שהליכתו אינה 'לפי תומו' בעלמא, אלא נעשית כדי להפעיל את החיישן ובכוונה⁵. ואין זה שונה הרבה מהושטת ידיים לברז חשמלי כדי שיפעל.

יתר על כן, כפי שהוכחנו למעלה מדברי הפוסקים לגבי מקרר, גם כאן אפשר להוכיח מדברי הפוסקים לגבי השימוש במעלית בשבת. עיקר הדיונים לגבי מעלית שבת נסבו על ההשפעה שנגרמת מחמת תוספת המשקל של האדם הנכנס למעלית; והלא זהו נידון קל עוד יותר מהליכה, כי אין בזה אפילו הנעת איבר כלשהו אלא רק עמידה בלא שום תזוזה. כל מה שנעשה הוא רק על ידי כובד הגוף, ולכאורה מהיכא תיתי להחיל איסורי שבת על עמידה במקום? ואכן, יש שדנו במשמעות הדבר וביחס שבין העמידה במקום והוספת המשקל לבין התוצאה. אבל מכל מקום ברור לחלוטין מדברי הגרש"ז אויערבך ושאר מתירים, כי אילו הייתה המציאות כך שהכניסה למעלית היא שמביאה להפעלתה, וכי כובד המשקל של האדם מביא לעשיית פעולות שלא היו נעשות גם בלאו הכי, הייתה הכניסה למעלית אסורה בהחלט⁶. והטעם פשוט, שסוף סוף האדם הוא שגורם פעולה זו, והדבר לא רק 'ניחא ליה' אלא הוא גם מכוון לכך וזה עיקר חפצו בכניסה למעלית. קל וחומר בדלת חשמלית, שבה האדם אינו רק עומד אלא עושה מעשה בגופו.

4. לכאורה לפי טענה זו, אין ההיתר תלוי באופן פעולתם של חיישנים דווקא (כמו שמתואר במאמר). אלא גם אם ייבנה חדר מדרגות שבו כל דריכה על מדרגה יוצרת חשמל באמצעות משקל האדם, והחשמל מדליק תיכף נורה להאיר את חדר המדרגות (נידון שהדומה לו נאסר מקל וחומר במקורות שהובאו לעיל בפתח המאמר); הרי לכאורה היה זה מותר לשיטה זו, כי האדם אינו מכוון לעשיית מלאכה אלא רק הולך לפי תומו.

5. לכאורה נראה כאילו החליטו כבוד הרבנים הנ"ל שלא יכול לחול על מעשה ההליכה שם פעולה לעניין מלאכת שבת. אבל כלום אם נבנה מסוע שעל ידי המעבר בו מסתובבות רחיים, האם יהיה מותר ללכת בו ולהפעיל את הרחיים בטענה שהאדם רק פוסע בו לפי תומו? בהערה 45 במאמר נכתב שאין לדמות את הנידון להולך על קורת בית הבד, כי שם זוהי דרך עשיית המלאכה - ולא הבנתי החילוק, הרי גם בדלת חשמלית, כך דווקא היא דרך הפעלתה. יתר על כן, עיין במשנ"ב, סי' שלו ס"ק כד-כה; ובערוה"ש, סי' שלו סעי' כא, שהליכה במקום שיש עשבים העלולים להיתלש - שבוודאי אין זו דרך עשיית מלאכה - הותרה רק משום שאין זה 'פסיק רישא'; ולא ידעו מהחידוש שמותר בלאו הכי, כי האדם רק הולך לפי תומו.

6. ראו באריכות בשמירת שבת כהלכתה, פרק כג סעי' מט בהערות; ושו"ת מנחת שלמה, ח"א סי' צא אות י'.

ג. דיון בדברי הפוסקים

אבקש עוד לדון בראיות מדברי הפוסקים שנידונו במאמר. תחילה, מה שהובאה ראייה משו"ת 'שבט הלוי' ומה שביאר במחלוקת הר"ן והרשב"א, הנה מפורש בדבריו שכל ההיתר הוא דווקא באופן שעושה כדרכו, בלי כוונה מיוחדת לזה או תוספת עשייה כלשהי. אבל אם מתכוון, הרי גרע מ'פסיק רישא'. כלשונו (ח"ט סי' סט) שהטענה 'שאדם אינו עושה כלום ממש והולך לדרכו לפי תומו ואינו מוסיף אף תנועה אחת למען מלאכה' שייכת דווקא 'כל זמן שאינו חושב ממש ללכת למען הדליק'. וממילא אין זה נוגע 'לנדון השכיח היום, שדלתות בית נפתחות ע"י עין אלקטרי ע"י הנכנס לתוכו, דבזה ודאי איכפת ליה בתוצאה של כניסתו ואסור'⁷. ומה שהביאו ראייה מסוגיית דריסת מזיקים לפי תומו (שממנה הושאל לכאן עצם המושג 'הליכה לפי תומו'), לדעת רוב ראשונים ודאי אין לזה שייכות לנידון דידן, כי ההיתר משום שמלאכה שאין צריך לגופה הריהי דרבנן ובמזיקין לא גזרו, אלא שצריך לעשות לפי תומו, מפני שכל כמה דאפשר לשינויי משנינן⁸. ואילו לרמב"ם, המחייב במלאכה שאין צריך לגופה, נחלקו המפרשים אם ההיתר כאן משום שעל כל פנים יש ספק פיקוח נפש, ועל כן אפילו במתכוון מותר⁹, או שמותר רק דבר שאינו מתכוון. דהיינו שמותר ללכת לפי תומו (כפשוטו) - בלא כוונה לדרוס - ואינו צריך לחשוש אפילו אם ידרס, כי זהו דבר שאינו מתכוון. כך או כך, מבואר ממילא שגם מהרמב"ם אין ראייה לאופן שמתכוון בעניין רגיל.

לפיכך נראה ברור שאף לפי השיטה שנתבררה במאמר, הרי זה נוגע רק לעניינים כגון הליכה במסדרונות מלון המדליקה אור העשוי לנוי, וכיוצא בזה; אבל לא למעבר בדלת חשמלית וכיוצא בזה. ולהרבה דעות גם בדוגמת ההליכה במסדרון הגורמת הדלקת אור לנוי, יש להיזהר לכתחילה מצד 'פסיק רישא' (וקל וחומר בהדלקת אור לתאורה); ואינו דומה למה שכתב סבי-זקני מרן הגרי"א הענקין זצ"ל בהגדרת 'פסיק רישא'¹⁰, מפני שבדוגמה זו הדבר מתרחש מיד לפנינו. ומכל מקום במצלמות ברחוב וכדומה, העיקר להקל, כמו שמבורר בדברי הגרי"א הענקין (שם), שאם אין המלאכה ניכרת כלל בעת הפעולה, אי אפשר להכניסה בגדרי 'פסיק רישא'. אבל בין כך ובין כך אין זה נוגע לענייננו, שאנו דנים על דבר המתכוון¹¹.

7. וכן כתב גם שם בסי' סח. ותמוה מאוד מה שהתפלאו על זה הרבנים בהערה 44 במאמרם, והעלימו עיניהם מההבדל בין 'ניחא ליה' לבין 'מתכוון', ובמקום זאת השיאו דבריו לכוונות זרות 'שנקט בלשון מסותרת והותיר פתח' (?) - בעוד שהדברים ברורים לחלוטין כנ"ל (ובלא הכי לענ"ד אי אפשר לומר שאדם ההולך לעבר דלת חשמלית אינו מוסיף תנועה כלשהי למען המלאכה, וזה טעם נוסף לאיסור). כלשון הרשב"א והריטב"א והר"ן, וכהאי גוונא במאירי, שבת קכא ע"ב; וע"ע בב"י סי' שטז (ולא כטעם מראית העין שחידש הלבוש והועתק במשנ"ב; ואצלי הארכתי). ולענ"ד דחוק מאוד ללמוד בזה בדעת הרמב"ם, מדברי הרמב"ן שמותר אף במתכוון (ראו הוספת הגרנ"א), כי הרי לרמב"ן, מלאכה שאין צריך לגופה אינה דאורייתא, ואין כן לרמב"ם.
8. כן כתב הלחם משנה, הל' שבת פי"א ה"א, ע"פ המגיד משנה (ולכאורה צ"ע בזה דאם כן מהו 'לפי תומו?').
9. עיין שו"ת גבורות אליהו, או"ח סי' צא אות ג.
10. ומה שנכתב לגבי גדר פעולה הניכרת בנפעל (ראו הוספת הגרנ"א), הנה זה תלוי בדעת בני אדם; כשם שהקורא לבהמתו והולכת, לא הסתפק אדם מעולם שזוהי פעולה הניכרת בנפעל וכו', אף על פי

בהמשך המאמר (אותיות ג-ד) ציינו הרבנים לדברי הגר"ע יוסף שנקט להקל ב'פסיק רישא' דרבנן, אך הלא בני אשכנז מחמירים בזה, כידוע לכל (עי' משנ"ב סי' שיד ס"ק יא). ובפרט בד'ניחא ליה', שבזה גם שו"ת 'באר יצחק' (שהוזכר במאמר שם) אוסר לבסוף, ולא כמו שהוצג, כאילו סוגיין דעלמא לסמוך על המתירים, 'ואין מקום להחמיר'¹². ומה שנכתב בסוף המאמר לגבי גדר עובדין דחול בשיטת הרמב"ם, לא זכיתי להבין מאי נפקא מינה: ובכן לו יהא כן שהכינוי 'עובדין דחול' לשיטת הרמב"ם הוא רק בדברים שדומים למלאכה וכו', סוף סוף גם לשיטת הרמב"ם, יש הדברים האסורים משום 'וכבדתו מעשות דרכיך וכו' (שאפשר לקוראו 'זילותא דשבתא', כמו שנתברר במאמר שצוין שם); ומהו ההבדל אם בשיטת הרמב"ם הדבר אסור מצד שם זה או שם אחר?

סיכום

מן הדברים שנתבררו לעיל ראינו כי יש כמה מדרגות לעניין איסורי שבת במנגנונים חשמליים שהפעלתם נעשית באמצעות חיישנים למיניהם:

א. דבר שהאדם אינו מתכוון לעשות ולא אכפת לו כלל מן התוצאה, כגון הליכה ברחוב שיש בו מצלמות - מותרת לרוב הפוסקים.

ב. דבר שהאדם אינו מתכוון לעשות אבל נהנה מן התוצאה, כגון תאורה הנדלקת בעוברו במקום חשוך - מקצת פוסקים מתירים, ורבים אוסרים (בפרט כשהתאורה נעשית לתועלת ולא רק לנוי).

ג. דבר שהאדם מתכוון במישרין לעשותו וליהנות מן התוצאה, כגון הליכה לעבר דלת חשמלית או קירוב הידיים לברז חשמלי - אסור לכולי עלמא, ודעת היחיד המתיר (בדלת) צריך עיון גדול.

שאינה בסמיכות ומגע ומעשה אלא קול בעלמא, כי הכול מבינים שקולו של המחמר פועל על הבהמה - בפשטות הוא הדין הכא; שהכול מבינים ויודעים שהאדם מביא בהתקרבותו אל החיישן להפעלת מנגנון פתיחת הדלת. ורק כשאדם עובר לתומו לצד הדלת ואין דעתו על זה כלל, אזי יש לומר שאינו אפילו 'פסיק רישא' אלא 'מתעסק' בעלמא, וכמו אדם המדבר עם חברו, ובהמה שהייתה שם ננערה לקולו והלכה, שמסתבר שאינו כלום (והארכתי בזה אצלי - אף כי התם, קיל טפי).

12. וגם בדעת הגרע"י לא הזכירו את מה שהוסיף בשו"ת יביע אומר, ח"ו או"ח סי' לה אות ח: 'שלענין הלכה אנו רגילים לפסוק להחמיר בפ"ר בדרבנן עכ"פ היכא דניחא ליה, ושהיתר הוא דווקא במקום צורך גדול או בצירוף טעם נוסף. עוד כהאי גוונא, באות ד, כתבו שאמנם רוב האחרונים נקטו כאבן העזר נגד המג"א באיסור ריחיים של מים, אבל יש כמה אחרונים שקיימו דברי המג"א; ובכן, וכי זהו טעם לנקוט לכתחילה דווקא כמותם? (ובמקום שהוא להיפך, לא ראו להזכיר שיש מחמירים - ראו שם הערה 40) ולענ"ד גם אין הנידון דומה כל כך לראיה, אבל אכמ"ל.

תגובה לתגובה

הרב ד"ר דרור פיקסלר והרב אלי רייף

תודה רבה לרב איתם הנקין על חידוד הדברים. תחילת דבריו הם בסברא, והדברים במאמרנו מבוארים לפי דרכנו. אין טעם לחזור בפירוט, רק נדגיש את היסודות בתמצית. לעניין איסורי שבת: (1) אי אפשר להחשיב את האדם בתור חלק ממנגנון; (2) חייב להיות גבול ברור, שהוא בפעולה אקטיבית שאדם פועל על מנגנון; (3) לעניין 'פסיק רישא' יש להבחין בין מעשה שהוא פעולת היתר ואין לו שם מלאכה כלל לבין פעולה שיש עליה שם מלאכה. אילו נמצא אדם בחדר, וידוע לו שעוד כמה דקות יידלק חיישן המזהה את חום גופו (בלא כל תנועה של האדם) ובשל כך יידלק המזגן - האם ניתן לומר שהאדם הפעיל את המזגן בידיים? יש פער גדול בין החיישנים של דורנו, שהם **פועלים** על האדם (כבדוגמה לעיל), לבין הפעלת המערכות החשמליות בעבר, שנדרשה עבורם פעולה של האדם. בדורנו יש נתק גמור בין פעולת האדם לתוצאה, נתק גדול יותר מאשר בדוגמה של התרמוסטט שהתירוהו הדורות הקודמים. מעתה עולה השאלה עד כמה ניתן למתוח את הקשר בין מעשים שאינם כלל מלאכות לתוצאות נלוות להם? כדרכה של תורה, עיקר השגותיו מן המקורות; ונשיב בקצרה. אכן מפרשי הרמב"ם ניסו לדחוק את שיטתו בעניין 'דורס לפי תומו' משום ספק פיקוח נפש, אלא שאין לזה רמז בדבריו. והעיקר הרי שכתב את הכלל העקרוני 'ספק סכנה מחללין' (הל' שבת פ"ב ה"ב), ואיזה עוד היתר צריך? נראה שהרב הנקין הרגיש בקושי, ולכן הביא ביאור נוסף: 'מותר ללכת לפי תומו בלא כוונה לדורס' - וממאי נפשך, וכי האדם הולך בעיניים עצומות ואינו רואה שהוא דורס? ואם רואה ודורך, לשיטת הרב הנקין, היכן מצינו שאדם עושה פעולה ומודע לתוצאה ויכול לומר ש'אינו מתכוון'; והרי בעצם זו השאלה שהרב הנקין מעלה! ועוד הבאנו את דברי הרמב"ן, שכתב במפורש שמוכח מהגמרא שהוא הולך בכוונה¹. וזהו שביארנו בעקבות 'מרכבת המשנה' ודעימיה, ששיטת הרמב"ם שונה, ולפי ביאור זה מחוורת היטב, ובעקבותיה ביארנו גם לענייננו, מדוע אין לאסור מדין 'פסיק רישא'. בדברי 'שבט הלוי' - המעיין בכל תשובותיו יראה שהוא מדמה לדברי הרשב"א, וכי הנועל יכול לומר שאינו מתכוון שהצבי יהיה ניצוד? אלא שהידיעה וההנאה מהפעולה לבדן אינן מספיקות לאסור, כאשר הדבר נעשה מחמת פעולת היתר הניכרת לעצמה. ועל מה שציין בעניין 'פסיק רישא' בדרכנו, והרי על דברי 'תרומת הדשן' דנו גם בין האשכנזים. וראה גם שו"ת 'ציץ אליעזר' יז, סי' יג, ומה שציין ל'מקנה', קידושין קונטרס

¹ כאן המקום להבהיר שהבאנו את הרמב"ן רק בתור ראיה לכך שאין לדחוק את הגמרא כאילו מדובר ב'אינו מתכוון', וברור שפשט הגמרא הוא כשהאדם הולך וידוע שהוא דורס.

אחרון, סי' סז סעי' ה, ושו"ת 'נחלת בנימין' סי' עא. ודעת לנבון שבחשמל, במקום שהאיסור הוא משום 'עובדין דחול' בלבד ואין חשש מלאכה דאורייתא, הדין קל עוד יותר. ולגבי המעליות, כבר דשו רבים והתירו, ולא שייך כלל לענייננו.

סוף דבר, השימוש בחשמל גם כשאין נעשית מלאכה - אסור, אלא שלדעת רוב האחרונים אין זה איסור דאורייתא. במקרה של חיישנים - האדם אינו פועל באופן אקטיבי על הנפעל, ולא נעשה מעשה שיש לו שם מלאכה. מעתה עולה השאלה: במקום שאינו אלא משום 'עובדין דחול', והאדם אינו עושה מעשה ישיר ומכוון, ולא מעשה שיש לו שם מלאכה, אלא הולך לפי תומו - האם רק משום שנעשית תוצאה בחשמל ואף אם התוצאה ידועה לו ונוחה לו, ניתן לנו לחדש ולהרחיב את האיסור בלי גבול? הרי לעניין שבת - 'מלאכת מחשבת אסרה התורה'² ולא תוצאת מלאכה!

לסיכום, על משמרתנו נעמודה. מותר לכתחילה ללכת ולעבור דרך דלתות חשמליות בשבת וכדומה.

² כאן גם תשובה לדברי הרב ישראל רוזן בגיליון 104 של אמונת עתיך (תשע"ד), עמ' 69-70, ואין לדמות בין דיני שבת לנזיקין, שהם תחומים שונים, ובשבת 'מלאכת מחשבת אסרה תורה', ואין כן בנזיקין, ולא קרב זה אל זה. ובוודאי שלעניין שבת אי אפשר לומר שדין החיישנים כמעשה בידים!